

Majanduslangus ja sotsiaaldialoog pangandussektoris: Euroopa perspektiiv

Kommenteeritud kokkuvõte

Sissejuhatus

Viimase 70 aasta suurima majanduskriisi keskpunktis on ülemaailmne pangandussüsteem. Kriis on tugevalt mõjutanud seda sektorit, mis on eelnenud 30 aasta jooksul juba niigi oluliselt muutunud. Rahvusvahelist pangandussüsteemi on põhjalikult ümber kujundanud üleilmastumisest ja tehnika arengust tingitud struktuursed muutused maailmamajanduses. Lisaks globaalsetele muutustele on Euroopa pangandussüsteem pidanud toime tulema Euroopa integratsiooniprotsessi ja Euroopa ühtse turu väljakutsetega. Euroopa pangad muutsid oma strateegiat, et paremini konkureerida laiemal turul; panganduses on toimunud suured ühinemised ja ülevõtmised, mitmekesistatud on tootevalikut ja rakendatud uusimaid tehnikalahendusi. Pangandussektori areng töö kõikjal Euroopas kaasa vastuolulised suundumused pangandussektori tööhõive arengus. Aastatel 2004–2008 kasvas tööhõive keskmiselt 6,5%. Tööhõive kasvas kiiresti eelkõige mitmes uues liikmesriigis (eelkõige Bulgaarias, Eestis, Leedus, Lätis ja Rumeenias), kuid teiste riikide rahaasutused pidid leppima töökohtade kaotamisega. Nii näiteks vähenes Saksamaa pangandussektori töötajaskond sellel perioodil 26 000 võrra. Alates 2008. aastast on majanduskriisi mõju Euroopa riikide pangandussektorile olnud erinev.

Poliitikataust

Ehkki kriisi mõju käesolevas aruandes vaadeldud üheksas liikmesriigis (Eesti, Hispaania, Itaalia, Madalmaad, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Ungari ja Ühendkuningriik) on olnud erinev, on riikide valitsuste võetud meetmed olnud üpris sarnased. Kõik valitsused on püüdnud suurendada tarbijate ja investorite usaldust ning tagada likviidsust, luues garantiifonde või andes pankadele vastuvõetavatel tingimustel laenu. Enamikus kriisist tabatud riikides, näiteks Ungaris ja Ühendkuningriigis, ja osaliselt ka Madalmaades sekkusid

valitsused päästekavadega, mille raames pangad viidi osaliselt või täielikult riigi kontrolli alla.

Järgneval paaril aastal on oodata viimasel kahekümnel aastal väljakujunenud struktuursete trendide jätkumist, mis puudutab eelkõige ühinemisi ja ülevõtmisi, ümberstruktureerimisi arenenud riikides ning laienemist Ida-Euroopas. Samas väidab Rahvusvaheline Valuutafond (IMF), et pärast Lehman Brothersi krahhi ja sellest tulenenud finantskriisi paljastas hiljutine riigivõlakirjaturgude kriis Euroopa pangandussektori nõrkused veelgi selgemalt. Eriti euroalal on pankade omandatud riigivõlakirju tihedalt seotud avaliku ja finantssektori riskidega, mis piirab teatavate rahaasutuste juurdepääsu pankadevahelistele laenudele. Need tegurid suurendavad muret võimaliku laenukriisi pärast. Euroopa pankades tehtud stressitestid annavad vihjeid võimaliku sekkumise kohta. IMFi ja Euroopa Pangandusfoorumi (EBF) arvates tuleks sektori tugevdamiseks ümber struktureerida ja kapitaliseerida riskipangad ning uuesti üles ehitada usaldus kogu süsteemi vastu.

Peamised tähelepanekud

Kasumlikkuse ja tööhõive osas näib kriis olevat enim mõjutanud Ungari ja Ühendkuningriigi pangandussektorit. Enamikus analüüsitud riikides oli kriisi mõju mõõdukas. Eestis, Madalmaades, Prantsusmaal, Rootsis ja Saksamaal sõltus kriisi mõju konkreetsete pankade olukorrast. Kasum, portfelli vahendite kvaliteet ja töökohtade arv vähenes neis riikides ainult mõnes pangas, samas kui ülejäänud jäid kriisist suuremas osas puutumata. Rootsi majanduses toimus järsk tagasimine, millega kaasnes surutis, kuid suuri laenukahjumeid saadi hoopis välisriikides, kus Rootsi pangad tegutsesid. Balti riike rängalt tabanud majandussurutis mõjutas

kõige rohkem Swedbanki ja SEBd. Hispaania ja Itaalia pangandussektor jäi finantskriisist peaaegu täielikult puutumata.

Sektori ja ettevõtete tasandil peetud dialoogid aitasid lahendada kriisiga kaasnenud probleeme ametiühingute ja tööandjate suhetes. Lahendusi on nii sektori kui ka ettevõtete tasandil valdavalt leitud kollektiivläbirääkimiste teel, kus on peamiselt käsitletud töökohtade kaitsmist, ümberstruktureerimise mõju tööhõivele ning tööjõukulude vähendamist. Enamasti viis kulude kokkuhoiu vajadus tööülesannete suurendamise ja töötasude vähendamiseni. Selle tõttu muutus ka sektori tavapärane kuvand hea palga ning heade töötingimustega valdkonnast.

Kuigi kollektiivläbirääkimised on muutunud keerulisemaks, on need osutunud oluliseks vahendiks kriisi sotsiaalmõju leevendamisel. Mõnel juhul on läbirääkimistel leitud ka uuenduslikke lahendusi, nagu näiteks Saksamaal, kus sektori tasandil peetavate kollektiivläbirääkimiste teemaks on vähemalt kaudselt võetud vajadus reguleerida tootemüügi ja klientide nõustamise mitmesuguseid aspekte. Kollektiivläbirääkimiste süsteemid, millele on iseloomulik sektori ja detsentraliseeritud tasandi vaheline koordineerimine (nagu näiteks Hispaanias, Itaalias, Prantsusmaal ja Rootsis ning teatud määral ka Madalmaades ja Saksamaal), tunduvad toimivat suhteliselt tõhusalt.

Töösuhted

Kuna töösuhete struktuur ja mehhanismid on põhiliselt jäänud samaks, ei ole kriisil olnud töösuhetele üldiselt mingisugust kvalitatiivset mõju. Sektori ja ettevõtete tasandil peetud dialoogid aitasid lahendada kriisiga kaasnenud probleeme. On tähelepanuväärne, et Ungaris ja Ühendkuningriigis on töösuhete tähtsus ettevõtte tasandil viimastel aastatel kasvanud.

Liikmesriikide erinevaid süsteeme on mõjutanud ametiühingute kasvav konkurents. Ressursinappus ja manööverdamisvõimaluste vähesus on eelkõige ametiühingute poolel põhjustanud erinevaid reaktsioone. Üks võimalus on, et lepingutele kirjutavad alla ainult mõned ametiühingud, kes esindavad vahel töötajate vähemust. Sellised eraldi sõlmitud lepingud viitavad esindatuse vähesele reguleeritusele kollektiivläbirääkimistel.

Teine oluline suundumus ettevõtte tasandi töösuhete arengus on tsentraliseerumine. Selle põhieesmärk on hoida kokku aega ja kulusid, et suurendada tööviljakust. See suundumus võib aga minna vastuollu ametiühingute ja töösuhete demokraatia väljakujunenud vormidega. Nii näiteks kurdavad ametiühingute esindajad ettevõtetes, et neid teavitatakse ja nendega konsulteeritakse üha harvem.

Näib, et Euroopa tasandi töösuhete organisatsioonid ei ole etendanud kriisi tagajärgede leevendamisel olulist rolli ei sektori ega ettevõtete tasandil. Üks töösuhete arengus eesseisvaid põhiprobleeme on vajadus reguleerida ümberstruktureerimise protsesse Euroopa tasandil tõhusamalt. Kuna ümberstruktureerimise jätkumist on eriti suurte pangakontsernide puhul oodata, tuleb ka teavitamist ja konsulteerimist Euroopa tasandil edasi arendada.

Tõeline väljakutse seisneb aga selliste strateegiate väljatöötamises ja rakendamises, mis ennetavad muutusi. Siin võib kasu olla rahvusvahelistest raamkokkulepetest. Kuna suurte pankade inimressursi- ja äristrateegiad on rahvusvahelised, võib kasvada nende ettevõtete arv, kes sooviksid riigiülest dialoogi, et hõlbustada rahvusvaheliste põhimõtete kasutuselevõttu näiteks mitmekesistatud personalijuhtimisel, tööskuste arendamisel ja töötulemuste hindamisel.

Lisateave

Aruanne *Recession and social dialogue in the banking sector: a European perspective* („Majanduslangus ja sotsiaaldialoog pangandussektoris: Euroopa perspektiiv”) on avaldatud veebilehel <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1161.htm>.

Lisateabe saamiseks võtke ühendust teabe- ja kontaktametniku Carlos Vacas Sorianoaga:
cva@eurofound.europa.eu